

Kabinetsreactie AWTI-advies "Strategisch Samenspel"

Op 14 maart publiceerde de Adviesraad voor wetenschap, technologie en innovatie (AWTI) het advies "Strategisch samenspel - Bundel de kracht van Nederland en de EU voor meer impact van onderzoek en innovatie". Dit advies vormt een reactie op de vraag van het kabinet hoe Nederland optimaal gebruik kan maken van het Europese wetenschaps-, technologie-, en innovatiebeleid (WTI-beleid) ten behoeve van de versterking van de impact van wetenschap, technologie en innovatie in en vanuit Nederland.

Het advies van de AWTI luidt om het Europese en Nederlandse beleid voor WTI als één geheel te beschouwen waarin de verschillende onderdelen zo op elkaar aansluiten dat het een coherente beleidsmix wordt. Let er daarnaast op dat de gestimuleerde WTI-activiteiten daadwerkelijk bijdragen aan de ambities. Hiertoe doet de AWTI de volgende zes aanbevelingen:

1. Zorg dat Nederlands en EU-beleid goed aansluiten zodat ze elkaar versterken of aanvullen.
2. Handel proactief en strategisch in Brussel met een gerichte agenda.
3. Blijf fundamenteel onderzoek steunen vanuit de EU en verbindt het beter met innovatie.
4. Maak als regio koppelingen met het EU-beleid voor WTI.
5. Ondersteun partijen om gebruik te maken van EU-instrumenten.
6. Waarborg de mogelijkheden voor samenwerking met aantrekkelijke niet-EU-partners.

Bijgaand treft u de kabinetsreactie aan. Hierin wordt eerst de beleidscontext geschetst, vervolgens gereageerd op de zes aanbevelingen en afgesloten met een conclusie en vooruitblik.

Beleidscontext

De wereld van vandaag staat voor ongekende uitdagingen. Op het gebied van klimaatverandering en het vinden van manieren om ons aan te passen aan de onvermijdelijke impact hiervan.¹ En op het gebied van gezondheid, veiligheid, energiezekerheid en de digitale transitie van de economie en samenleving van de EU. Ook hebben geopolitieke spanningen een groot effect op internationale samenwerking. Dit vereist dat Europa strategische beleidsrichtingen kiest en technologisch leiderschap toont om minder afhankelijk te worden van andere werelddelen zoals China en de VS. Deze werelddelen lopen in diverse opzichten voor op Europa, bijvoorbeeld wat betreft de digitale transitie en de uitgaven voor onderzoek en innovatie als percentage van het bbp.

Dit alles vraagt om een stevige positie van onderzoek & innovatie (O&I) in het EU- en nationale beleid. Uit een recente analyse² van de Europese Commissie, in samenwerking met lidstaten, komt naar voren dat O&I een voortrekkersrol vervult in de paraatheid, weerbaarheid, veiligheid en crisisrespons van de EU. Activiteiten op het gebied van onderzoek en innovatie hebben het specifieke vermogen om innovatieve duurzame oplossingen te bieden voor de maatschappelijke, economische en milieu-uitdagingen waarmee Europa en de wereld worden geconfronteerd. In de analyse wordt gesteld dat aanzienlijke O&I-investeringen nodig zijn om de meest urgente uitdagingen van onze tijd aan te pakken en de open strategische autonomie van de EU te behouden. Daarbij wordt verwezen naar Horizon Europe³, het negende Europese kaderprogramma voor onderzoek en innovatie en het hoofdinstrument voor Europees WTI-beleid. Ook investeringen van de lidstaten zelf in onderzoek en innovatie zijn van groot belang⁴. Zoals in Nederland in de volledige keten van hoger onderwijs, fundamenteel onderzoek, toegepast en praktijkgericht onderzoek, kennisbenutting, onderzoeksinfrastructuur en internationale (Europese) samenwerking⁵ en via instrumenten zoals het Nationaal Groeifonds.

Inmiddels is een evaluatie gestart naar het vorige kaderprogramma (Horizon 2020) en Horizon Europe (midterm review). Hierover heeft begin van dit jaar vanuit de Europese Commissie een publieke consultatie plaats gevonden. Het kabinet heeft hier ook een bijdrage aan geleverd om een

¹ Het 6^e IPCC-rapport onderstreept de urgentie van het aanpakken van klimaatverandering

² [ec_rtd_he-strategic-plan-2025-27-analysis.pdf \(europa.eu\)](#)

³ Horizon Europe (looptijd 2021 t/m 2027) heeft een totaalbudget van 95,5 mld. euro en kent drie pijlers: 1. Excellente wetenschap; 2. Mondiale uitdagingen en Europees industrieel concurrentievermogen; 3. Innovatief Europa

⁴Zie ook BNC-fiche Mededeling vernieuwde Europese Onderzoeksruimte voor onderzoek en innovatie (Kamerstuk 22 112, nr. 2967)

⁵ Kamerstuk 31 288, nr. 964 (Beleidsbrief hoger onderwijs en wetenschap, juni 2022)

signaal af te geven over het belang van het kaderprogramma en de Nederlandse prioriteiten⁶ zoals behoud van excellentie en impact als hoofduitgangspunt voor toekenning van middelen. Met deze publieke consultatie is in feite het startschot gegeven voor de discussie over vorm en inhoud van het volgende kaderprogramma voor onderzoek en innovatie in de MFK-periode⁷ vanaf 2028.

Het belang van een robuust toekomstig kaderprogramma is groot voor Nederland. Dit gezien de mogelijkheden die de kaderprogramma's bieden voor Nederlandse belanghebbenden om internationaal samen te werken aan onderzoek en innovatie. Uit het AWTI-advies blijkt dat Nederlandse deelnemers goed gepresteerd hebben onder Horizon 2020. Recent is duidelijk geworden dat Nederland zeer goed uit de startblokken is gekomen wat betreft deelname aan Horizon Europe met een retourpercentage van 9,3% (zie bijlage). Nederlandse kennis- en onderzoeksinstellingen, bedrijven en andere organisaties doen dus volop mee aan het kaderprogramma voor onderzoek en innovatie, maar er is met het oog op de toekomst altijd ruimte voor verbetering. Daarbij zijn de analyse en aanbevelingen van de AWTI zeer behulpzaam, waarvoor de AWTI wordt bedankt.

Reactie op de zes aanbevelingen

1. Zorg dat Nederlands en EU-beleid goed aansluiten zodat ze elkaar versterken of aanvullen

Een zo goed mogelijke aansluiting van Nederlands en EU-WTI-beleid is wenselijk en wordt door het kabinet onderschreven. Dit komt de lange termijnblik en samenhang van investeringen in onderzoek, wetenschap, innovatie en maatschappelijke uitdagingen ten goede. De veranderde geopolitieke situatie dwingt er ook toe om binnen de EU, met Europese partners en nationaal scherpere keuzes te maken. Daarbij is een meer strategische inzet noodzakelijk. Bijvoorbeeld als het gaat om structurele investeringen in hoger onderwijs, onderzoek, wetenschap en de inzet van het O&I instrumentarium zoals het Nationaal Groeifonds. Europese samenwerking op deze gebieden is essentieel, zoals ook wordt bevestigd in het advies 'Actief in Europa'⁸ wat de Onderwijsraad op 9 maart 2023 heeft uitgebracht. Zo vergroten we onze weerbaarheid en verkleinen we ongewenste afhankelijkheden als het gaat om strategische producten, onderzoek en innovatie, energie en schaarser wordende grondstoffen. Lidstaten zijn zelf verantwoordelijk om in een stevig fundament te investeren en de kwaliteit van hun onderzoek- en innovatiesysteem te borgen, zodat er op het hoogste niveau Europees kan worden samengewerkt. Op deze wijze kunnen het nationale en Europese WTI-beleid elkaar aanvullen en versterken.

In de praktijk is in Nederland veelal sprake van wisselwerking tussen het nationale en EU-WTI-beleid. Ter illustratie enkele voorbeelden: in Horizon Europe is in pijler 2⁹ een missiegeoriënteerde aanpak geïntroduceerd. De Europese Commissie heeft zich hierover niet alleen laten adviseren door professor Mariana Mazzucato maar ook laten inspireren door het missiegedreven innovatiebeleid dat in Nederland in ontwikkeling was. In een latere fase vormde dit nationale missiegedreven beleid het referentiekader voor de Nederlandse aansluiting bij de EU-missies op het gebied van gezondheid, klimaat en het milieu.¹⁰ De komende periode zal bij de doorontwikkeling van het nationale missiegedreven innovatiebeleid expliciet aansluiting gezocht worden bij Europese programma's zoals Horizon Europe.¹¹

Een ander voorbeeld gaat over sleuteltechnologieën. Deze zijn sinds 2018 een essentieel onderdeel van het missiegedreven innovatiebeleid.¹² Het kabinet heeft destijds daarom strategisch en met succes ingezet op een sterkere verankering van sleuteltechnologieën in Horizon Europe¹³. In aansluiting hierop worden bij de analyse ter voorbereiding op de Nationale Technologiestrategie¹⁴ ook Europese en internationale technologiegebieden in kaart gebracht zodat hier met nationaal beleid en instrumenten op ingespeeld kan worden. Daarbij gaat het om het creëren van voldoende investeringen in belangrijke sleuteltechnologiegebieden onder meer via inzet uit het Nationaal

⁶ Bijlage bij kamerstuk 21 501-30, nr. 574 (Netherlands contribution public consultation Horizon Europe)

⁷ Het Meerjarig Financieel Kader wordt elke zeven jaar in Europa vastgelegd en betreft het moment waarop het merendeel van het beleid budgettair wordt bepaald.

⁸ [Actief in Europa | Advies | Onderwijsraad](#)

⁹ Pijler 2 van Horizon Europe richt zich op mondiale uitdagingen en Europees industrieel concurrentievermogen

¹⁰ Kamerstuk 22 112, nr. 2648 (BNC-fiche Horizon Europe) en nr. 3226 (BNC-fiche EU-missies)

¹¹ [Kamerbrief herijkte missies van het missiegedreven-innovatiebeleid](#)

¹² Kamerstuk 33 009/32 637, nr. 63 (brief missiegedreven aanpak en sleuteltechnologieën)

¹³ Kamerstuk 22 112, nr. 2791 (appreciatie hoofdlijnenakkoord Horizon Europe)

¹⁴ Kamerstuk 33 009, nr. 117 (brief innovatiebeleid met impact)

Groefonds, de Kennis en Innovatie Agenda (KIA) Sleuteltechnologieën en de Nederlandse inzet op *Important Projects of Common European Interest* (IPCEI's).

Op verschillende manieren zijn nationale O&I-instrumenten of -initiatieven met het Europese beleid verknoot. Voor de projecten die vanuit het Nationaal Groeifonds ondersteund worden geldt in algemene zin dat hiermee ook de kansen voor Europese en/of internationale samenwerking op de betreffende terreinen versterkt wordt.

Succesvolle Europese samenwerking en afstemming betreft de coördinatie van investeringen in (wetenschappelijke) onderzoeksinfrastructuur. Enerzijds beleidsinhoudelijk via ESFRI¹⁵; anderzijds via financiële ondersteuning uit pijler 1 van het kaderprogramma. De nationale weerslag is zichtbaar in de Nationale Roadmap Grootchalige Wetenschappelijke Infrastructuur (GWI) waarvan de opgenomen projecten vrijwel allemaal een verbinding hebben met een grotere Europese samenwerking. De investeringen in Infrastructuur zijn een belangrijke aanjager van (sleutel)technologie¹⁶ en vormen een belangrijke bron van innovatie in het high tech innovatie-ecosysteem. Dit wordt in het kaderprogramma bevestigd doordat investeringen in technologieontwikkeling (ook op gebied van digitalisering), die noodzakelijk zijn voor de toekomstbestendigheid van GWI, specifieke aandacht krijgen. Dit gebeurt overigens in samenwerking met het high tech bedrijfsleven. Om de basis voor technologieontwikkeling, -overdracht en valorisatie in NL te verstevigen heeft de minister van EZK het netwerk van *Industrial Liaison Officers* (ILO-net) een eenmalige bijdrage gegeven om hun werkzaamheden als intermediair tussen onderzoeksinstituten en bedrijven in vijf jaar (2022-2026) te kunnen intensiveren en uitbreiden¹⁷.

Het laatste voorbeeld betreft de Europese partnerschappen onder Horizon Europe. Een partnerschap stelt de Europese Commissie in staat om samen met betrokken partijen, zoals overheden of industrie, langer lopende onderzoekagenda's te financieren. Door het combineren van nationale en EU-onderzoekbudgetten wordt overlap voorkomen en meer impact bereikt om belangrijke maatschappelijke uitdagingen of ontwikkeling van technologieën te adresseren. De thema's van de partnerschappen sluiten in het algemeen goed aan bij Nederlands beleid en expertise. Door Nederlands onderzoeksbudget in Europese samenwerking in te zetten binnen deze partnerschappen, door middel van nationale cofinanciering vanuit diverse departementen en NWO, wordt meer impact bereikt en de mogelijkheden voor deelname vanuit het Nederlandse O&I-veld vergroot. Met deze cofinanciering en actieve deelname aan EU-partnerschappen wordt op zeer concrete wijze bijgedragen aan de verknoping van nationale en EU-beleidsprioriteiten met betrekking tot onderzoek en innovatie. Het kabinet investeert vanaf 2023 tot en met 2029 € 50 miljoen per jaar uit het fonds Onderzoek en Wetenschap om de Nederlandse deelname aan Europese partnerschappen binnen Horizon Europe en aanpalende EU-onderzoeks- en innovatieprogramma's te versterken¹⁸.

Het gaat uiteindelijk, zoals de AWTI stelt, om een samenhangende beleidsmix van Nederlandse en EU-beleidsinstrumenten die elkaar versterken of aanvullen. Het Nederlandse beleid stelt de doelen die ons nationaal belang dienen hierbij centraal en zet er op in om deze doelen Europees te versterken. Er bestaat hiervoor geen in beton gegoten kader. Het gaat om een dynamisch geheel. Daarbij vervullen ook de partijen uit het veld een belangrijke rol. Zoals hierboven geschetst is veelal sprake van wisselwerking of van verknoping tussen nationaal en EU-beleid. Zoals de missiegeoriënteerde aanpak in het nationale innovatiebeleid en in pijler 2 van Horizon Europe.

Het nationale instrumentarium ontwikkelt zich op basis van kabinetsprioriteiten, beschikbare middelen en uitkomsten van evaluaties. Het streven is om bij periodieke evaluatie en herijking van nationale onderzoeks- en innovatie-instrumenten rekenschap te geven aan de Europese context en gewenste beleidsmix van nationaal en EU-beleid. Ook kan het nuttig zijn de mogelijkheid te hebben tussentijds bij te sturen wat betreft nationale inzet en instrumenten wanneer EU-voorstellen daartoe aanleiding geven. Het belang van strategische samenwerking op WTI neemt namelijk, zoals de AWTI stelt, in de context van de transitie en geopolitieke ontwikkelingen sterk toe. Daarom zal ook bij de voorbereiding van Nederland op de volgende MFK-periode de samenhang

¹⁵ The European Strategy Forum on Research Infrastructures

¹⁶ Kamerstuk 29 338/32 637, nr. 211

¹⁷ Betreft participatie in grootchalige infrastructuur zoals ESA, ITER, CERN

¹⁸ Kamerstuk 31 288, nr. 964 (Beleidsbrief hoger onderwijs en wetenschap)

van financiering uit EU-fondsen en -programma's met het relevante nationale WTI-instrumentarium expliciet onderdeel vormen van de kabinetsinzet in Europa.

2. Handel proactief en strategisch in Brussel met een gerichte agenda

Deze aanbeveling wordt door het kabinet onderschreven. Om de aansluiting tussen het Europese en Nederlandse beleid voor WTI te verbeteren is het belangrijk om het EU-beleid tijdig en effectief te beïnvloeden. Dit was reden voor Nederland om te reageren op de publieke consultatie over Horizon 2020 en Horizon Europe zoals eerder aangegeven. Hiermee heeft het kabinet, net als enkele andere lidstaten, een signaal afgegeven over het belang van het kaderprogramma voor onderzoek en innovatie en de Nederlandse prioriteiten. Deze prioriteiten zijn dat excellentie, impact en openheid de belangrijkste uitgangspunten blijven voor het kaderprogramma voor onderzoek en innovatie. Daarnaast moet het programma stabiel en robuust blijven, zeker qua financiering, maar ook flexibel om in te kunnen spelen op veranderende omstandigheden zoals onvoorziene crises. Tenslotte is het van belang dat nieuwe instrumenten binnen het programma goed uitontwikkeld worden voordat ze in werking treden. Dit voorkomt dat er bij de implementatie problemen voor belanghebbenden ontstaan zoals lange doorlooptijden en extra administratieve lasten.

Het kabinet heeft het voornemen om begin 2024 een *position paper* op te stellen met een gerichte agenda voor de opvolger van Horizon Europe.¹⁹ Bij het opstellen van dit *position paper* worden departementen en andere belanghebbenden nauw betrokken. Er zal ook coalitievorming met andere, gelijkgestemde lidstaten plaatsvinden omdat gezamenlijk meer impact bereikt kan worden bij het realiseren van de Nederlandse ambities. Ook het Nederlandse onderzoeks- en innovatieveld speelt hier een belangrijke rol. Universiteiten, hogescholen, onderzoeksorganisaties en bedrijven maken strategische keuzes waar zij op inzetten in Europese samenwerking. Zij zijn over het algemeen goed georganiseerd op Europees niveau en brengen met regelmaat Nederlandse prioriteiten onder de aandacht in Brussel, samen met hun Europese counterparts.

Overigens heeft op 9 maart 2023 de Onderwijsraad het advies 'Actief in Europa' uitgebracht.²⁰ De Onderwijsraad roept het kabinet gezien de toenemende invloed van de Europese Unie op onderwijsbeleid op om een pro-actievere houding in het besluitvormingsproces in te nemen. Hiertoe wordt onder meer geadviseerd om een langetermijnvisie op de rol van de EU in onderwijsbeleid op te stellen, die ook het onderwijsveld meer houvast en duidelijkheid geeft. Het kabinet zal ook positief op dit advies reageren, mede tegen de achtergrond van bredere aanbevelingen gericht op versterking van EU-coördinatie.²¹ Bij de verdere concretisering hiervan zal waar nodig ook de verbinding gelegd worden tussen een proactief en strategisch opereren richting de EU op het gebied van onderzoek en (vervolg)onderwijs. Concreet gaat het hierbij vooral om inhoudelijke raakvlakken tussen de inzet van de EU naar een Europese onderzoeksruimte, het Bolognaproces en het recentere streven naar een Europese onderwijsruimte.

3. Blijf fundamenteel onderzoek steunen vanuit de EU en verbindt het beter met innovatie

Excellente wetenschap en de toepassing van innovaties versterken en voeden elkaar²² waarbij onderzoeks- en innovatie ecosystemen een belangrijke rol spelen om partijen met elkaar te verbinden.²³ De inzet van het kabinet is dat het Europese kaderprogramma zich blijft richten op onderzoek en innovatie in de hele kennisketen, van fundamenteel en nieuwsgierigheidsgedreven onderzoek tot toegepaste wetenschap, praktijkgericht onderzoek en innovatie. We moeten onderzoek blijven financieren dat vandaag misschien niet urgent lijkt, maar waarvan de resultaten morgen heel belangrijk kunnen worden. Hierin wordt voorzien in pijler 1 van het kaderprogramma voor onderzoek en innovatie dat zich richt op excellente wetenschap. Valoriseren van kennis is noodzakelijk om ervoor te zorgen dat onderzoeksresultaten en innovatie worden omgezet in duurzame producten, processen en diensten die economische waarde opleveren en de samenleving ten goede komen. Nederland heeft kennis- en onderzoeksorganisaties van wereldklasse, maar er

¹⁹ Het voorstel voor het 10^e kaderprogramma voor onderzoek en innovatie (KP10) wordt verwacht in 2025

²⁰ [Actief in Europa | Advies | Onderwijsraad](#)

²¹ [Evaluatie coördinatie Nederlands EU-beleid – Tactisch en praktisch | Rapport | Directie Internationaal Onderzoek en Beleidsevaluatie \(IOB\) \(iob-evaluatie.nl\)](#)

²² Zie ook kabinetsreactie op AWTI-advies "Grenzeloos onderzoeken", kamerstuk 31 288, nr. 983

²³ Kamerstuk 33 009, nr. 96 (Kabinetsstrategie versterken van onderzoeks- en innovatie-ecosystemen)

ligt nog een enorm potentieel om het excellente wetenschappelijk onderzoek ook daadwerkelijk te benutten, om maatschappelijke vraagstukken aan te pakken en economische groei te realiseren.

Valorisatie is de verbindende schakel tussen instrumenten voor onderzoek en innovatie en dit heeft dan ook de volle aandacht van het kabinet, zowel in het nationale²⁴ als Europese WTI-beleid.²⁵ Zo is in pijler 2 van Horizon Europe ruimte voor de hele kennisketen, inclusief valorisatie, en richt pijler 3 zich op financiering voor bedrijven en investeerders om de risico's en barrières te verkleinen die gepaard gaan met de ontwikkeling en benutting van nieuwe kennis. Vanwege de gewenste verbinding tussen onderzoek en innovatie zal het kabinet toezien op een goede balans tussen pijler 1, 2 en 3 van het kaderprogramma voor onderzoek en innovatie en de aansluiting tussen de verschillende pijlers, ook in volgende kaderprogramma's.

4. Maak als regio koppelingen met het EU-beleid voor WTI

De regio's zijn in het kader van regionaal-economisch beleid volop betrokken bij onderzoek, innovatie en bijdragen aan de transities en maatschappelijke uitdagingen. Over de wijze waarop regio en Rijk op innovatie samenwerken bent u geïnformeerd in de kabinetsreactie op het advies van de AWTI "Samen de lat hoog leggen, Regio en rijk bundelen krachten voor innovatie".²⁶ Deze samenwerking is nog actueel en biedt een goede basis voor de koppelingen die als regio met het EU-beleid voor WTI gemaakt kunnen worden. Het instrument hiervoor zijn de regionale innovatiestrategieën²⁷, die als doel hebben een strategie te vormen voor de inzet van regionaal beschikbare Europese overheidsmiddelen vanuit het Cohesiebeleid en de koppeling te leggen met rijks- en provinciale middelen uit Nederland.

De criteria voor toekenning van middelen uit Horizon 2020 en Horizon Europe zijn excellentie en impact. Regionale spreiding van de middelen is voor het kaderprogramma geen criterium en zou dat volgens het kabinet ook niet moeten zijn. Als echter gekeken wordt naar waar toegekende Horizon middelen regionaal binnen Nederland neerslaan, dan blijken vooral West- en Oost-Nederland goed te scoren. Dit is volgens de AWTI te verklaren door het hoge aantal kennisinstellingen in deze regio's.²⁸ Hoewel er verschillen zijn per regio, weten de kennisinstellingen en andere partijen in het algemeen goed de weg te vinden naar de ondersteuningsmogelijkheden vanuit het kaderprogramma voor onderzoek en innovatie. Daarnaast vloeien er investeringen in WTI naar Nederlandse regionale partijen via andere EU-programma's en -fondsen zoals het Europees Fonds Regionale Ontwikkeling (EFRO) en het Fonds voor Rechtvaardige Transitie (JTF).²⁹ Bij de inzet van deze middelen is sprake van nauwe samenhang met het nationale missiegedreven innovatiebeleid op basis van de regionale innovatiestrategieën. Op deze wijze worden de krachten gebundeld.

Om als regio nog beter gebruik te maken van de kansen die het EU-beleid biedt, beveelt de AWTI onder meer aan om partijen in de regio te helpen om het EU-instrumentarium te benutten en om regionale ecosystemen te koppelen om daarmee inter-Europese samenwerking te bevorderen. Dit zijn waardevolle aanbevelingen, ook met het oog op de volgende programmaperiode. De vier landsdelige EFRO-Managementautoriteiten, het landsdekkende netwerk van regionale ontwikkelingsmaatschappen (ROM's) en RVO bieden al actieve ondersteuning aan partijen op dit punt. Daarnaast zijn er op EU-gebied belangrijke ontwikkelingen gaande om EU-investeringen in regio's meer in synergie te brengen met de ambities op het gebied van onderzoek en innovatie. Hoewel de Europese Rekenkamer vorig jaar concludeerde dat onder Horizon 2020 deze synergie nog onvoldoende werd benut³⁰, zijn er onder Horizon Europe belangrijke stappen gezet om de aanbevelingen te implementeren.³¹ Bijvoorbeeld wat betreft synergie met de Europese structuurfondsen. Het kabinet vindt het van groot belang dat synergie-mogelijkheden ten volle

²⁴ Kamerstuk 33 009, nr. 117 (visie OCW en EZK op valorisatie en maatschappelijke impact)

²⁵ Bijlage bij kamerstuk 21501-30, nr. 574 (Netherlands contribution public consultation Horizon Europe)

²⁶ Kamerstuk 33 009, nr. 103 (november 2021)

²⁷ Ook wel aangeduid met Slimme Specialisatie Strategie (RIS3)

²⁸ Een andere referentie is de EU Regional Competitiveness index 2022 waar Utrecht en Zuid-Holland respectievelijk op plaats 1 en 2 staan van de gehele EU [EU Regional Competitiveness index 2022](#)

²⁹ Kamerstuk 27 813, nr. 36 (Kamerbrief stand van zaken JTF, EFRO en Interreg-A)

³⁰ Speciaal verslag 23/2022 van de Europese Rekenkamer, Synergieën tussen Horizon 2020 en de Europese structuur- en Investeringsfondsen (ESIF)

³¹ [Raadsconclusies maart 2023 synergie Horizon-ESIF](#)

worden benut, omdat deze bij kunnen dragen aan het verhogen van de EU-brede kwaliteit van onderzoeks- en innovatie ecosystemen.

5. Ondersteun partijen om gebruik te maken van EU-instrumenten

De AWTI beveelt aan de focus te leggen op ondersteuning vanuit de overheid op die partijen die meer moeite hebben om toegang te krijgen tot EU-instrumenten. Hogescholen en het mkb worden hierbij expliciet benoemd. Voorop gesteld moet worden dat RVO, als National Contact Point voor Horizon Europe in opdracht van de coördinerende departementen OCW en EZK en vakdepartementen, de taak heeft om alle belanghebbenden te adviseren over de mogelijkheden van deelname aan het programma. De goede resultaten van Nederland onder Horizon 2020 en Horizon Europe zijn voor een groot deel terug te voeren op de inzet en deskundigheid van RVO-adviseurs, evenals op de ondersteuning die universiteiten, onderzoeksinstituten en bedrijven vaak zelf aanbieden aan hun onderzoekers.

Het kabinet erkent dat deelname van het mkb en hogescholen van groot belang is, want zij vormen een belangrijke schakel in omzetting van onderzoek en innovatie naar concrete producten en diensten. Bij de analyse van resultaten van Nederland onder Horizon Europe zal ingezoomd worden op deze groepen om te achterhalen welke belemmeringen er zijn. Zo nodig zal hier verdere actie op ondernomen worden. Voor de hogescholen is in elk geval de verwachting dat de investeringen in praktijkgericht onderzoek³² tot meer aansluiting en deelname op EU-niveau zullen leiden, waarbij de subsidieregeling matching Horizon Europe³³ vervolgens een steun in de rug kan betekenen. Met deze regeling, die onlangs in werking is getreden, worden publiek gefinancierde kennisinstellingen gecompenseerd voor kosten die zij maken voor deelname aan Horizon Europe.

Wat betreft het innovatieve mkb en start-ups is bekend dat op maat gesneden programma's en subsidieregelingen een positief effect hebben³⁴. Europese voorbeelden hiervan zijn het *Eurostars*-programma³⁵ en het *EIC Accelerator*-programma binnen pijler 3³⁶ van Horizon Europe. Het Nederlandse mkb draait in deze programma's uitstekend mee en draagt via opschaling op die manier bij aan het vinden van oplossingen voor de grote maatschappelijke uitdagingen. Voor dit soort programma's bestaat veel animo maar de budgetten zijn beperkt. Gezien het beperkte budget blijft het voor het mkb een uitdaging om toegang te krijgen tot Europese onderzoeks- en innovatiefinanciering. Daarom is de inzet dat dit soort programma's ruimhartiger gecontinueerd worden.

6. Waarborg de mogelijkheden voor samenwerking met aantrekkelijke niet-EU-partners

Deze aanbeveling wordt volledig onderschreven. Internationale samenwerking op het gebied van onderzoek en innovatie buiten de Europese grenzen is cruciaal om concurrerend te blijven en niet achterop te raken bij werelddelen die fors investeren in onderzoek en innovatie. Om de wereldwijde maatschappelijke problemen aan te pakken, hebben we betrouwbare partners nodig die toegang geven tot 's werelds beste talenten, expertise en bronnen. Het adagium voor internationale WTI-samenwerking is 'zo open als mogelijk en zo gesloten als nodig' en behoud van de open strategische autonomie van de EU.³⁷ Aan dit adagium wordt onder andere invulling gegeven via het kennisveiligheidsbeleid dat gericht is op het beschermen van sensitieve kennis (*protect*) om zo internationaal veilig samen te kunnen werken. Daarnaast wordt ingezet op het behouden van onze vooraanstaande kennispositie en technologisch leiderschap door internationale en Europese coalities te verstevigen zodat internationale samenwerking ten behoeve van hoogtechnologische innovatie mogelijk blijft (*promote*).³⁸ Beleid op *protect* en beleid op *promote* zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en versterken elkaar. Inzetten op *promote*beleid en investeren in onderzoek, innovatie (en onderwijs) is essentieel voor het waarborgen van Open Strategische Autonomie van de EU. Kennis is tenslotte de basis om ook in de toekomst als EU eigen strategische keuzes te kunnen maken en weerbaar te zijn in een veranderende geopolitieke context. Het associatiebeleid

³² Kamerstuk 31 288, nr. 964 (Beleidsbrief hoger onderwijs en wetenschap)

³³ Kamerstuk 33 650, nr. 59 (Subsidieregeling Matching Horizon Europe)

³⁴ Voor nationaal beleid zie kamerbrief startups en scale-ups voor transitie en groei (mei 2023)

³⁵ Dit is een initiatief van EUREKA en de Europese Commissie, waarbij financiële ondersteuning wordt gegeven via de nationale overheid van ieder deelnemend land. Nederlandse bedrijven scoren al jaren erg goed binnen deze subsidie. Meer dan 30% van de Nederlandse aanvragen wordt goedgekeurd en de administratieve last is relatief laag.

³⁶ Pijler 3 richt zich op innovatief Europa

³⁷ Kamerstuk 35 982, nr. 9 (Kamerbrief open strategische autonomie)

³⁸ Kamerstuk 31 288, nr. 1003 (Kamerbrief Voortgang aanpak kennisveiligheid hoger onderwijs en wetenschap)

van Horizon Europe staat ook in dit daglicht en houdt in dat samengewerkt wordt met landen van over de hele wereld met een sterke positie op onderzoek en innovatie en gedeelde waarden. Hiermee wordt excellentie gestimuleerd en worden middelen gebundeld om wetenschappelijke vooruitgang en concurrerende innovatie te bereiken.

Gezien het open karakter van onze economie, biedt dit Nederlandse partijen veel voordelen zo blijkt uit diverse analyses. Inmiddels is met 16 landen een Horizon Europe associatieovereenkomst afgesloten.³⁹ Met het Windsor Raamwerk⁴⁰ is een positieve impuls gegeven aan de relatie tussen de EU en het Verenigd Koninkrijk. Dit maakt de weg vrij om het volledig potentieel van de handels- en samenwerkingsovereenkomst (HSO) te benutten, waar de associatie van het VK bij EU-programma's onderdeel van uitmaakt⁴¹. Daarnaast vormt Horizon Europe ook een belangrijk kader voor multilaterale samenwerking met niet-geassocieerde landen, zoals Zwitserland.⁴²

Naast internationale WTI-samenwerking binnen Horizon Europe onderhoudt Nederland bilaterale banden op het gebied van onderzoek en innovatie met een groot aantal landen, waaronder Zwitserland. Strategische innovatiesamenwerking katalyseert het innovatieproces, met name op sleuteltechnologieën, en dit is cruciaal voor het toekomstig verdienvermogen van zowel Nederland als het partnerland. Nederlandse innovatie- en wetenschapsattachés, die gevestigd zijn op ambassades en consulaten, bevorderen deze samenwerking in prioritaire landen door middel van kennisverwerving en -overdracht, netwerkvorming en het operationaliseren van samenwerkingsovereenkomsten.

Tot slot

Uit het AWTI-advies blijkt dat het EU-beleid voor WTI veel kansen biedt voor alle vormen van onderzoek en innovatie. Het beleid heeft als uitgangspunt dat de beste voorstellen gehonoreerd om daarmee de doelen van het programma te behalen en resultaten voor de wetenschap, maatschappij en economie. Hiermee wordt ook bijgedragen aan verhoging van de kwaliteit van Europese onderzoeks- en innovatiesamenwerking. Daarnaast stimuleert het EU-beleid voor WTI internationale samenwerking.

Nederlandse kennisinstellingen, bedrijven en andere organisaties maken veel gebruik van de EU-mogelijkheden in vergelijking met andere landen. Dit doet het kabinet ten eerste door de juiste randvoorwaarden, zoals excellentie en impact, te bewaken in het huidige en toekomstige kaderprogramma. Ten tweede stimuleert het kabinet actief de deelname van Nederlandse partijen met gedegen informatievoorziening en advisering (door RVO), door investering in EU samenwerkingsverbanden zoals de partnerschappen en door Nederlandse publiek-gefinancierde deelnemers tegemoet te komen in hun eigen bijdrage (matching). Hiermee versterken we niet alleen het Nederlandse kennis- en innovatieveld maar ook de positie van de EU op het gebied van onderzoek en innovatie.

Het streven is om dit te continueren en uit te bouwen. Het advies komt dan ook op een geschikt moment. Hoewel we midden in een MFK-periode zitten, begint de oriëntatie op de volgende MFK-periode en de inzet van Nederland zich af te tekenen. Dat geldt ook voor de Nederlandse inzet wat betreft het EU-beleid voor WTI met het Europese kaderprogramma voor onderzoek en innovatie als hoofdinstrument. Bij deze inzet zal het kabinet dankbaar gebruik maken van de aanbevelingen van de AWTI langs de lijn zoals aangegeven in deze reactie.

³⁹ [Europese Commissie - Reserach & Innovation - International cooperation](#)

⁴⁰ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_23_1272

⁴¹ Kamerstuk 21 501-02, nr. 2624 (verslag van een Schriftelijk Overleg)

⁴² Zwitserse entiteiten kunnen deelnemen aan de meeste Horizon Europe-calls. Financiering wordt verstrekt door de Zwitserse overheid zolang Zwitserland niet bij het programma is aangesloten.

Bijlage bij kabinetsreactie AWTI-advies "Strategisch Samenspel"

Hierbij informeert het kabinet uw Kamer over de prestaties van Nederland onder het lopende Europese kaderprogramma voor onderzoek en innovatie, Horizon Europe.

Retourbedrag

De stand per 12 april 2023 is dat Nederland onverminderd goed blijft presteren.⁴³ Nederland heeft in totaal ruim € 2 miljard ontvangen van de € 22,3 miljard die de Europese Commissie in het kader van Horizon Europe heeft toegekend⁴⁴. Het retourpercentage voor Nederland komt daarmee op 9,3 %. Nederland neemt na Duitsland, Frankrijk en Spanje de vierde plaats in van EU-lidstaten die de meeste middelen uit Horizon Europe ontvangen. Wanneer gekeken wordt naar toegekende financiering per inwoner, dan bekleedt Nederland de derde positie (na België en Noorwegen). In de top 10 van best presterende landen⁴⁵ is Nederland de grootste netto ontvanger.

Thema's/projecten

Als naar thema's en toegekende bedragen wordt gekeken, kan geconcludeerd worden dat Nederland met name zeer succesvol is onder het instrument European Research Council in pijler 1 (excellent onderzoek). Dat geldt ook voor het cluster klimaat, energie, en mobiliteit en het cluster digitaal, industrie en ruimtevaart in pijler 2 (mondiale uitdagingen en Europees industrieel concurrentievermogen). Recent zijn ook goede scores geboekt van Nederlandse mkb bedrijven en startups onder het *EIC-Accelerator* instrument van pijler 3 (innovatief Europa).

Dankzij Horizonmiddelen zijn er de afgelopen jaren duizenden projecten mogelijk gemaakt met belangrijke impact, op de wetenschap, samenleving en de economie. Zo is onderzoek en innovatie op het gebied van onder andere gezondheid, waaronder covid-19, digitalisering en duurzaamheid gerealiseerd. Ter illustratie enkele voorbeelden van lopende Horizonprojecten met Nederlandse deelnemers waarvan resultaten voor de maatschappij de komende jaren verwacht worden:

- [AIS-CaP](#): ontwikkeling geautomatiseerde en verklaarbare algoritmen voor de prognose van kanker.
- [Transeuoworks](#): multidisciplinair onderzoeksproject over fundamentele veranderingen op de arbeidsmarkt als gevolg van onder meer digitalisering en hoe deze kunnen worden beheerd door middel van sociaal beschermingsbeleid op nationaal en EU-niveau.
- [MIRACA](#): versnelling van de implementatie van maatregelen die de kritische infrastructuur beschermen tegen klimaatextremen en klimaatverandering door overheden te ondersteunen bij het identificeren van risicogebieden en het ontwikkelen van betaalbare maatregelen.
- [Emeralds](#): ontwerp van een datasysteem dat stedelijke mobiliteit in kaart brengt en bij kan dragen aan verbetering van besluitvorming over stedelijke mobiliteit.
- [Odd.bot](#): ontwikkeling van een robot om onkruid te wieden voor de akkerbouw. Deze innovatie draagt bij een verminderd gebruik van chemische herbiciden.
- [Quantware](#): ontwikkeling van hardware chips voor de quantum computer.

Verdeling naar type organisatie

De verdeling van het totaal toegekende bedrag van € 2 miljard aan Nederland naar type organisatie is als volgt. Nederlandse universiteiten en universitaire medische centra hebben in totaal € 925,1 mln. aan toekenning ontvangen (44,7% van de subsidie voor Nederland). De Nederlandse onderzoeksorganisaties hebben in totaal € 359,6 mln. ontvangen (17,4% van de subsidie voor Nederland). Nederlandse bedrijven hebben totaal € 454,2 mln. ontvangen (22% van de subsidie voor Nederland) waarvan € 334,7 mln. naar het mkb gaat. Overheidsinstellingen en andere partijen hebben gezamenlijk € 329,9 mln. aan toekenning ontvangen. De gemiddelde slaagkans van Nederlandse deelnemers in Horizon Europe ligt met 26,2% boven het Europese gemiddelde van 22,5%. Informatievoorziening aan Nederlandse deelnemers en ondersteuning van aanvragers verloopt via de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl). RVO.nl is nationaal contactpunt voor het kaderprogramma en stimuleert in opdracht van OCW, EZK en andere departementen de Nederlandse deelname aan het kaderprogramma voor onderzoek en innovatie.

⁴³ Gegevens verkregen via RVO en afkomstig uit de database eCORDA (Europese Commissie). Over de prestaties van NL onder het vorige kaderprogramma (Horizon 2020) werd uw Kamer regelmatig geïnformeerd (o.a. kamerstuk 21501-30, nr. 526 en 22 112, nr. 3120).

⁴⁴ Alle bedragen uitgedrukt in lopende prijzen. Het totaalbudget voor Horizon Europe bedraagt € 95,5 miljard

⁴⁵ Duitsland, Frankrijk, Spanje, Nederland, Italië, België, Griekenland, Oostenrijk, Zweden, Noorwegen